

Inventarisatie: Impact corona op maatschappelijke voorzieningen

1. Inleiding

Het sociale leven ligt door de coronacrisis volledig plat. Het Rijk heeft maatregelen moeten nemen om de uitbraak van het virus COVID-19 in te dammen en te beheersen. Deze maatregelen hebben een enorme invloed op iedereen in de gemeente Medemblik. Kinderen kunnen tijdelijk niet naar school. Horeca is gesloten en evenementen zijn afgelast. Ondernemers worden zwaar getroffen, maar ook onze maatschappelijke voorzieningen.

Musea, buitensportaccommodaties, dorpshuizen, zorgvoorzieningen, culturele instellingen en sportverenigingen zijn gesloten. Inkomsten vallen hierdoor weg. Het hart van onze samenleving wordt geraakt. De voorzieningen dragen namelijk bij aan het welzijn van onze inwoners. Sociale netwerken van leden en vrijwilligers vallen uit elkaar. Juist bij maatschappelijke voorzieningen is er niet altijd een grote buffer aanwezig om financiële klappen op te vangen. De problemen zijn dan ook divers en niet alle voorzieningen komen in aanmerking voor financiële steunmaatregelen vanuit de Rijksoverheid.

Op 31 maart heeft het college besloten een inventarisatie te houden van de aard en omvang van de problematiek bij maatschappelijke voorzieningen. Het college wil voortvarend met de problematiek aan de slag en de mogelijkheden onderzoeken om (financieel) bij te dragen aan de continuïteit van de dienstverlening van maatschappelijke voorzieningen.

2. Inventarisatie bij organisaties

De situatie is voor elke voorziening verschillend. Dit maakt het vraagstuk diffuus. Om in korte tijd de omvang van de problematiek in kaart te brengen, is de gemeente gestart met meerdere inventarisaties vanuit diverse taakvelden met als doel om in korte tijd zoveel mogelijk inbreng op te halen. De inventarisatie richtte zich op de volgende voorzieningen:

- Dorpshuizen, multifunctionele accommodaties, verenigingsgebouwen en sociaal-culturele centra;
- Sportverenigingen en sportcomplexen;
- (openbare) Zwembaden;
- Jeugdgebouwen (jongerencentra, consultatiebureaus, kinderboerderijen);
- Culturele instellingen en accommodaties (musea, bibliotheken etc.);
- Buitensportaccommodaties;
- Accommodaties die hoofdzakelijk gebruikt worden voor zorg- en welzijnsdoeleinden.

Veel maatschappelijke organisaties verkeren vanaf het begin van de crisis in onzekerheid en door de aankondiging van diverse landelijke steunmaatregelen was er behoefte aan informatie. De gemeente is daarom gestart met een communicatiekanaal (voorzieningen@medemblik.nl). Maatschappelijke organisaties uit onze gemeente kunnen via dit kanaal hun zorgen uiten en specifieke vragen stellen. Ook geeft de gemeente via dit kanaal informatie over (landelijke) steunmaatregelen.

Begin april is via het communicatiekanaal een uitvraag gedaan bij circa 90 maatschappelijke organisaties. De organisaties zijn gevraagd om aan te geven in welke mate zij geraakt worden door de crisis en welke behoefte er is aan ondersteuning. Organisaties konden een signaal afgeven over hun situatie.

Ook is in kaart gebracht welke landelijke regelingen en particuliere initiatieven er zijn en in hoeverre maatschappelijke voorzieningen hiervoor in aanmerking komen. Deze analyse bepaalt mede de positie van de gemeente voor ondersteuning.

3. Verloop van coronacrisis onzeker

De gevolgen van deze crisis zijn groot, maar tegelijkertijd is er nog heel veel onzeker. Het Centraal Planbureau (CPB) heeft in maart 2020 economische scenario's uiteengezet.¹

Het CPB benoemt daarbij drie grote onzekerheden in deze crisis, die ook in de inventarisatie nadrukkelijk naar voren kwamen. Dit zijn:

- *Het verloop van de pandemie*
De belangrijkste factor is het verloop van de pandemie en welke maatregelen nodig zijn om het virus tegen te gaan. Het is op dit moment onduidelijk wanneer er een vaccin wordt gevonden. Het is de vraag welke maatregelen nodig zijn om verspreiding tegen te gaan en wanneer versoepeling kan plaatsvinden. Ook is het nog onduidelijk of het virus in golven terugkomt.
- *De doorwerking van contactbeperkingen in de economie*
De economische effecten en de diepte van een recessie zijn moeilijk in te schatten. Het gedeeltelijk afsluiten van de economie op deze schaal is nog nooit eerder vertoond. Het is niet goed in te schatten wat de effecten zijn voor bijvoorbeeld de arbeidsmarkt en de financiële sector.
- *Bereik en effectiviteit landelijke steun*
Een factor is ook de mate waarin steunmaatregelen vanuit de Rijksoverheid effectief zijn. Tijdens de inventarisatie zijn er nieuwe landelijke maatregelen aangekondigd (die nog verder uitgewerkt worden). Het is onzeker of deze in de toekomst worden verlengd of verruimd en met welke voorwaarden. Het is de vraag of met dit landelijke beleid grootschalige faillissementen en ontslagen zijn tegen te gaan en langetermijnschade wordt voorkomen.

4. Signalen vanuit maatschappelijke voorzieningen

Het is duidelijk dat de gevolgen van de coronacrisis voor maatschappelijke organisaties groot zijn. Geen activiteiten en gedwongen sluitingen betekenen een direct verlies van inkomsten. Op basis van de signalen die wij hebben ontvangen, zien wij de volgende effecten:

Inkomsten lopen terug en vaste lasten lopen door

We zien dat bij veel maatschappelijke organisaties de vaste lasten doorlopen, terwijl de inkomsten volledig zijn weggevallen. Hierbij kan gedacht worden aan inkomsten uit horeca-activiteiten, huurinkomsten of inkomsten uit activiteiten en evenementen (bijv. toegangskaarten). Verder lopen bij veel organisaties de kosten door, waarbij de huisvesting de grootste kostenpost is.

Op dit moment nog weinig acute financiële problemen

Voor veel maatschappelijke organisaties is de financiële impact op korte termijn te overzien. Er zijn geen meldingen van organisaties die nu direct in zware financiële problemen zitten. Doordat activiteiten niet plaatsvinden, vallen ook sommige kosten weg. Daarnaast maken organisaties met personeel in veel gevallen gebruik van landelijke steunmaatregelen (als zij in aanmerking kunnen komen).

Welzijnsaccommodaties (dorpshuizen) en cultuursector (musea) zwaar getroffen

Uit de inventarisatie blijkt vooral dat de impact op dorpshuizen en culturele instellingen erg groot is. In dit geval scharen we onder dorpshuizen ook verenigingsgebouwen multifunctionele accommodaties en (sociaal-)culturele centra. Zij ontvangen nauwelijks nog inkomsten (uit activiteiten, entree en horeca) door de gedwongen sluiting. De kosten voor huisvesting en personeelskosten drukken zwaar op de begroting. De landelijke steunmaatregelen compenseren in beperkte mate in de loonkosten en dit kan op de lange termijn problemen geven. Daarnaast hebben musea vaak in het voorjaar een piek in hun bezoekers, als de toeristenstroom weer op gang komt. Deze piek blijft voor 2020 uit.

Landelijke steunmaatregelen niet altijd mogelijk

We zien dat de aanspraak op hulp vanuit de rijksoverheid voor maatschappelijke voorzieningen niet vanzelfsprekend is. Om dit te illustreren nemen we de dorpshuizen als voorbeeld. Het ene dorpshuis heeft de SBI-code 'café' en wordt dus beschouwd als horecagelegenheid. Dit dorpshuis maakt aanspraak op de zogenaamde 'tegemoetkoming schade COVID-19'. Een ander dorpshuis heeft de SBI-

¹ Centraal Planbureau, scenario's economische gevolgen coronacrisis, 2020

code 'beheer van onroerend goed'. Die SBI-code levert op het moment geen aanspraak op landelijke steun. Zo zijn er alleen al binnen de dorpshuizen (en aanverwante voorzieningen) tien verschillende SBI-codes.

Toekomst moeilijk te overzien

Uit de door ons ontvangen signalen blijkt dat de toekomst voor veel maatschappelijke organisaties moeilijk te overzien is. Veel organisaties zijn nog in kaart aan het brengen wat de precieze gevolgen zijn voor hun situatie op de lange termijn. In veel gevallen is er op dit moment geen goed zicht op de financiële situatie. Een inschatting van de lange termijn gevolgen is ook complex, omdat onduidelijk is hoe diep een economische recessie zal zijn.

5. Scenariokeuze op basis van duur crisis

Het verloop van de coronacrisis is onzeker en hierdoor is het lastig om de omvang en schade van de coronacrisis te overzien. Bij grote onzekerheid kan een scenarioanalyse helpen om inzicht te geven in de mogelijke duur en diepte van deze crisis. In deze inventarisatie is gekozen voor drie scenario's op basis van de duur van de contactbeperkingen en de mogelijke economische effecten daarvan. Door deze scenario's te vergelijken kan op een geordende wijze nagedacht worden over de ondersteuning vanuit de gemeente. Voor deze inventarisatie is gebruik gemaakt van drie scenario's die zijn gebaseerd op het rapport van het Centraal Planbureau:

Scenario 2: duur 3 tot 6 maanden

In dit tijdelijke scenario is de verwachting dat de contactbeperkingen 3 tot 6 maanden zullen aanhouden. Dit betekent dat na het tweede kwartaal herstel zal plaatsvinden: **in juli/augustus 2020**.

- Recessie in de eerste helft van 2020, gevolgd door sterk herstel.
- Liquiditeitspositie van maatschappelijke voorzieningen zal tijdelijk verslechteren. Gezonde organisaties zullen met behulp van reserves en landelijke overheidssteun geen solvabiliteitsproblemen ondervinden.
- Betalingstermijnen worden waar mogelijk verlengd.

Scenario 2: duur 6 tot 12 maanden

In dit langdurige scenario is de verwachting dat de contactbeperkingen 6 tot 12 maanden zullen aanhouden. Dit betekent dat na het derde kwartaal herstel zal plaatsvinden: **in november/december 2020**.

- Recessie in geheel 2020, gevolgd door traag herstel.
- Liquiditeitspositie van maatschappelijke voorzieningen staat onder druk. Meerdere organisaties zullen de betaaltermijnen willen oprekken om extra liquiditeit te genereren. Het is onduidelijk of landelijke steunmaatregelen voldoende zijn.
- 2020 is een zwaar jaar door hoge vaste kosten en veel organisaties zullen het jaar met verlies afsluiten.

Scenario 3: duur meer dan één jaar

In dit aanhoudende scenario is de verwachting dat de contactbeperkingen meer dan een jaar zullen aanhouden. Dit betekent dat na het derde kwartaal herstel zal plaatsvinden: in **februari/maart 2021**.

- Recessie duurt zes kwartalen, herstel blijft in 2021 uit.
- Liquiditeitspositie staat zeer sterk onder druk. Langetermijnafspraken zullen gemaakt moeten worden.
- Bijna alle organisaties sluiten 2020 met verlies af. Ook in 2021 zijn de gevolgen merkbaar.

De drie scenario's laten de grote impact zien die de coronacrisis zal hebben op de maatschappelijke voorzieningen. Voor veel organisaties zal de exploitatie in 2020 onder druk komen te staan met mogelijk liquiditeitsproblemen tot gevolg. Aanvullende financiële ondersteuning vanuit de gemeente zal nodig zijn.

6. Fasering van ondersteuning in bouwstenen

Vanwege de onzekere factoren in deze coronacrisis en de diverse problemen die spelen bij maatschappelijke voorzieningen, is het van belang dat de gemeente snel en gerichte ondersteuning kan bieden. De verschillen tussen organisaties en sectoren zijn groot. Maatwerk en samenwerking zijn belangrijk.

Door de drie scenario's naast elkaar te zetten kan gemeentelijke ondersteuning afhankelijk van de behoefte gefaseerd aangeboden worden. Deze ondersteuning kan opgebouwd worden afhankelijk van de duur van de crisis en de ernst van de problematiek. Maatregelen die als bouwstenen gestapeld kunnen worden. Hieronder enkele voorbeelden van maatregelen passend bij de drie scenario's:

		
Overbruggingsfinanciering • Uitstel van betaling • Couance subsidies • Maatwerk bij kritieke toestanden • Handreikingen om hoofd boven water te houden	Liquiditeitssteun • Niet innen lokale belastingen • Niet innen van huur • Leningen met langetermijnafspraken	Crisismaatregelen • Mogelijkheid tot kwijtschelding of omzetting naar subsidie

Het is voor de maatschappelijke voorzieningen belangrijk om zicht te krijgen op de financiën en hun positie. Hoe beter organisaties weten waar zij staan, hoe beter en gericht de gemeente ondersteuning kan bieden. Zo stemmen we de gemeentelijke ondersteuning af op de behoefte.

Coulancebesluit nodig voor verleende subsidies 2020

Verschillende gesubsidieerde organisaties maken zich daarnaast zorgen over de ontvangen subsidies. De coronapandemie en de aanverwante maatregelen maken dat subsidieontvangers niet of soms slechts gedeeltelijk in staat zijn de gesubsidieerde activiteiten uit te voeren, of de opgelegde prestaties in het kader van de subsidie na te komen.

Een coulancebesluit over de verleende subsidies voor het jaar 2020 maakt het mogelijk om soepel om te gaan met de huidige subsidieafspraken. Door de uitzonderlijkheid en de overmacht van de situatie willen we de mogelijkheid hebben om af te zien van het lager vaststellen (Awb art.4:46, lid

2) of terugvorderen (Awb art. 4:49) van subsidies. Het biedt de mogelijkheid om met subsidieontvangers maatwerkafspraken te maken. Hierbij kan gedacht worden aan het aanpassen van de activiteiten (in lijn met de afgekondigde maatregelen) of het verplaatsen van activiteiten naar een later moment. Een coulancebesluit biedt dus een praktische oplossing in deze uitzonderlijke periode.

7. Noodfonds voor ondersteuning

Op basis van deze inventarisatie is de verwachting dat een bedrag van € 650.000 nodig zal zijn voor gemeentelijke ondersteuning. Hiermee kan onherstelbare schade aan onze maatschappelijke voorzieningen worden voorkomen in een langdurig scenario, waarbij we ervanuit gaan dat het herstel na het derde kwartaal zal plaatsvinden (november/december 2020). Mocht de coronacrisis en de maatregelen van het kabinet langer aanhouden (aanhoudend scenario), dan is onze verwachting dat een aanvullend financieel voorstel nodig is om alle maatschappelijke voorzieningen te behouden.

Budgetraming voor noodfonds

Het bedrag is een schatting op basis van de verwachte financiële schade in de sectoren welzijnsaccommodaties, culturele instellingen, sport en jeugd. Per sector is een inschatting gemaakt van de inkomstenderving in twee kwartalen. De zwaarst getroffen sectoren zijn hierbij als uitgangspunt genomen: de welzijnsaccommodaties en culturele instellingen. Hierbij is gekeken naar de jaaromzet op basis van de jaarrekeningen van de vorige jaren. Het noodfonds is als volgt opgebouwd:

Sector Welzijnsaccommodaties	€ 250.000
Sector Culturele instellingen	€ 250.000
Sector Sport	€ 100.000
Sector Jeugd	€ 10.000
Loketfunctie (informatievoorziening)	€ 40.000
Totaal	€ 650.000

Bij de welzijnsaccommodaties gaat het om in totaal 18 instellingen (dorpshuizen, verenigingsgebouwen en (sociaal-)culturele centra. De inkomstenderving per kwartaal wordt momenteel geschat op zo'n € 340.000 voor deze instellingen tezamen. Vervolgens is gekeken in welke mate aanspraak gemaakt kan worden op landelijke steun. Deze aanspraak is van de inkomstenderving afgetrokken. De gemeentelijke ondersteuning voor twee kwartalen (zes maanden sluiting) is vervolgens geschat op een percentage van de totaal resterende schade en komt uit op € 250.000. De verwachting is namelijk dat ook de uitgaven (denk bijvoorbeeld aan energielasten of inkoop van goederen) zullen dalen, waardoor een 100% compensatie niet logisch is. Voorwaarde voor de ondersteuning zal zijn dat op zoek wordt gegaan naar creatieve oplossingen om uitgaven te verminderen en alternatieve inkomstenbronnen aan te boren.

Bij de culturele instellingen worden met name de (seizoensgebonden) musea getroffen. Instellingen als de bibliotheek, theaters en muziekschool redden zich goed doordat zij weinig kosten hebben (vrijwilligers), kosten weggeven (door het annuleren van activiteiten) of doordat inkomsten doorlopen (subsidie, abonnementen). Bij de musea gaat het om vijf instellingen en wordt de verwachte schade bij een sluiting van zes maanden geraamd op € 350.000. Zij ontvangen in mindere mate subsidie, zijn grotendeels afhankelijk van hun inkomsten uit entree en verkoop en hebben vaak een piek qua bezoekers in het voorjaar. Ook hier hebben we gerekend met een percentage van de totale schade, vanwege de mogelijke aanspraak op landelijke steunmaatregelen en doordat activiteitgerichte uitgaven teruglopen (bijvoorbeeld de vergoedingen voor vrijwilligers). Voor deze sector wordt de totale schade ook geschat op € 250.000.

In de sector sport is de verwachte schade minder groot. Uit de inventarisatie hebben wij weinig signalen ontvangen uit deze hoek. De zwaarste lasten betreffen hierin voornamelijk de kosten voor huisvesting. De verwachting is dat er veel inkomsten doorlopen uit contributies en dat de inkomsten die wegvallen uit horeca-activiteiten beperkt zijn. Ook zullen veel activiteitgerichte uitgaven teruglopen. Als ruwe raming wordt de schade in deze sector geschat op € 100.000.

Bij de jeugdvoorzieningen is een deel van de schade opgenomen bij de welzijnsaccommodaties, omdat zij gevestigd zijn in bijvoorbeeld een dorps huis. Ook hier betreffen de zwaarste lasten de huisvesting, maar zullen veel uitgaven teruglopen doordat activiteiten geen doorgang vinden. De verwachting is dat ondersteuning aan deze sector geraamd kan worden op € 10.000.

Daarnaast is € 40.000 gereserveerd voor een gemeentelijke loketfunctie via het communicatiekanaal (voorzieningen@medemblik.nl). Zodat we tijdig en snel maatschappelijke voorzieningen kunnen informeren over nieuwe landelijke steunmaatregelen, kansen in de regio en handreikingen hoe zij financieel het hoofd boven water kunnen houden. Naast het beheer van het loket is er capaciteit nodig voor overleg en analyse van situatie en financiën om maatwerk mogelijk te maken. Externe inhuur is hierbij nodig, omdat de ambtelijke capaciteit hiervoor ontbreekt.

8. Tijdsplan voor ondersteunde maatregelen

De ondersteuning vanuit de gemeente richt zich op de inkomstenderving van maatschappelijke partners, die normaal in staat zijn om voor een deel zelf in inkomsten te kunnen voorzien. Doordat op dit moment veel maatschappelijke voorzieningen aangeven dat op korte termijn de gevolgen zijn te overzien, zal de ondersteuning gefaseerd aangeboden worden. Uitgangspunt hierbij is gerichte ondersteuning. De benodigde maatregelen en de uitvoering zullen verder uitgewerkt worden, waarbij onderstaand tijdsplan gevolgd wordt.

Versoepeling maatregelen op de korte termijn

In de eerste fase richten wij ons een op goede informatievoorziening voor de maatschappelijke organisaties in onze gemeente. Dit doen wij door te verwijzen naar mogelijke landelijke steunmaatregelen en door handreikingen te doen hoe het hoofd boven water kan worden gehouden. Een eerste stap is hierin coulance bieden aan subsidieontvangers voor de verleende subsidies voor het jaar 2020. Dit biedt de mogelijkheid om nieuwe afspraken te maken en organisaties zekerheid te verschaffen. De gemeente gaat coulant om met lagere prestaties in deze crisis. Wanneer de continuïteit op korte termijn wordt bedreigd en landelijke steunmaatregelen ontoereikend zijn, dan kunnen organisaties zich melden bij de gemeente. De gemeente kan bijvoorbeeld op verzoek uitstel verlenen aan organisaties voor belastingen of de huur. Dit kan direct financiële ruimte bieden.

Verstreking van leningen wanneer de crisis langer aanhoudt

Wanneer de coronacrisis langer aanhoudt en de continuïteit van een voorziening verder bedreigd wordt, dan is het voor maatschappelijke voorzieningen mogelijk om extra liquiditeit aan te vragen. De gemeente kan deze extra liquiditeit verstrekken in de vorm van leningen.

Normaliter is het uitgangspunt dat de gemeente geen leningen verstrekt, maar in deze uitzonderlijke situatie is gekozen om dit wel te doen. Het verstrekken van leningen heeft een voorlopig karakter. We weten namelijk nog niet hoelang deze crisis voortduurt en welke maatregelen door de Rijksoverheid in de toekomst worden afgekondigd. Door met leningen te werken bouwt de gemeente een mate van flexibiliteit in. Aanspraak op liquiditeit kan verleend worden als de organisatie er alles aan doet om de schade te beperken. Dit kan door uitgaven te verminderen, alternatieve inkomstenbronnen te gebruiken en (waar mogelijk) gebruik te maken van de landelijke steunmaatregelen. Hierbij is belangrijk dat de aanvrager inzicht verschaft in de financiële situatie. Zo kan de gemeente gerichte ondersteuning bieden.

Wanneer de coronacrisis beheersbaar is en een periode van herstel aantreedt, zal het perspectief bij de maatschappelijke voorzieningen toenemen. Aan de hand van het complete overzicht van de geboden ondersteuning door de gemeente, zullen leningen mogelijk worden kwijtgescholden of worden omgezet naar een subsidie. Deze situatie zal plaatsvinden als het beeld compleet is en er feitelijk inzicht bestaat in de situatie van voorzieningen.